

Unu

În zilele acelea era aproape imposibil să găsești un apartament ieftin în Manhattan, așa că am fost nevoit să mă mut în Brooklyn. Era anul 1947, și printre caracteristicile plăcute ale verii aceleia, de care-mi amintesc foarte viu, era și vremea, însorită și blândă, aromind a flori, dându-ți aproape senzația că scurgerea zilelor fusese întreruptă ca să poată fi instaurată primăvara veșnică. Pentru acest lucru eram recunoscător, chiar dacă în alte privințe n-aveam de ce să fiu – căci tinerețea mea, simțeam eu, ajunsese la pragul de jos. La douăzeci și doi de ani, luptându-mă să devin scriitor de-un fel sau altul, constatam că ardoarea creatoare care la optsprezece ani mă consumase aproape în întregime cu splendida, neobosita ei pară, se micșorase până la dimensiunile unei flăcărui de veghe, abia pâlپând, nereușind să dea naștere decât unei aprinderi de circumstanță în pieptul meu sau în vreo altă zonă unde adăpostisem, cândva, cele mai nesățioase aspirații. Nu că n-aș mai fi avut dorința de a scrie; tânjeam și acum, cu patimă, să dau viață romanului ținut atâta vreme captiv în minte. Doar că, după ce așternusem pe hârtie primele paragrafe izbutite, nu mai eram în stare să nasc altele, adică, parafrazând cuvintele lui Gertrude Stein despre un scriitor de mai mică importanță al Generației Pierdute: siropul îl aveam, dar nu voia să curgă. Colac peste pupăză, îmi pierdusem slujba, aveam foarte puțini bani și mă exilasem singur în Flatbush – devenind, aidoma altor compatrioți, încă un sudist jigărit și însingurat, rătăcit în împărăția Evreilor.

Spuneți-mi Stingo – în zilele cu pricina, dacă-mi adresa vreodată cineva vreun cuvânt, de porecla asta se folosea. Numele mi se trage de pe vremea școlii gimnaziale, pe care o urmasem mai spre Sud, în Virginia, statul meu de baștină. Școala aia era o instituție plăcută, pe mâna căreia fusesem

dat la paisprezece ani de un tată dezorientat, care, după moartea mamei, o scosese greu la capăt cu mine. Printre calitățile mele mai puțin plăcute se număra, pare-se, lipsa de atenție față de igiena personală, ceea ce-mi atrăsese prompt denumirea de Stinky¹. Dar anii au trecut. Efectul abraziv al timpului, lucrând mână în mână cu schimbarea obiceiurilor mele (de rușine, îmi făcusem o adevărată obsesie din a fi curat), a șlefuit treptat duritatea silabelor abrupte ale numelui, netezindu-l în mai atractivul, sau mai puțin insuportabilul, fără îndoială mai sportivul, Stingo. Cândva, după ce am împlinit treizeci de ani, m-am despărțit în chip misterios de porecla mea, numele Stingo evaporându-se pur și simplu, ca o stafie lividă din viața mea, pierdere care, de altfel, m-a lăsat absolut indiferent. Dar în zilele despre care mă străduiesc să scriu eram încă Stingo. Cu toate acestea, de vă va părea ciudat că numele lipsește din partea de început a povestirii, vă puteți hazarda să conchideți că descriu o perioadă morbidă și solitară din viață, când, ca și pe eremitul cu mințile rătăcite din peștera de pe munte, foarte rar se întâmpla să mă strige cineva pe nume.

Eram foarte bucuros că mă dăduseră afară din slujbă – prima și unica experiență de salariat, cu excepția armatei, din viața mea –, deși pierderea serviciului îmi periclita cât se poate de serios solvabilitatea, oricum modestă. Mai apoi, socotesc un factor constructiv lecția pe care mi-am însușit-o foarte devreme în viață, că nu mă voi adapta niciodată și niciunde la viața de funcționar. De fapt, gândindu-mă cât de mult îmi dorisem la început să obțin slujba, am fost mai degrabă surprins de ușurarea, ba pot spune chiar voioșia, cu care, după numai cinci luni, am acceptat destituirea. Slujbele erau greu de găsit în 1947, mai cu seamă în industria cărții, dar printr-un extraordinar noroc reușisem să mă angajez la una dintre editurile cele mai mari, fiind uns „redactor stagiar“, un eufemism pentru lector de manuscrise. Faptul că – în zilele acelea întunecate, când dolarul era o posesiune mult mai valoroasă decât astăzi – pâinea și cuțitul le ținea patronul poate fi văzut din condițiile mizerabile de salarizare: patruzeci

¹ Puturosul (engl.).

de dolari pe săptămână. Dacă scădeai impozitele, anemicul cec albastru pus pe biroul meu în fiecare vineri de femeia mică și cocoșată care se ocupa de statul de plată reprezenta o remunerație ce abia depășea nouăzeci de cenți pe oră. Dar nu fusesem cătuși de puțin îngrozit de faptul că acest salariu de *coolie*¹ era plătit de una dintre cele mai puternice și bogate edituri din lume; tânăr și energic, m-am apucat de treabă – cel puțin la începutul începutului – cu simțământul unor înalte realizări; în plus, ca o compensație, munca îmi sugera și un fel de aureolă magică: prânzul la „21”², cina cu John O’Hara, întâlniri cu scriitoare echilibrate și scriitor de inteligente, dar cu gândul numai la plăcerile cărnii, topindu-se în fața discernământului meu de redactor și așa mai departe.

În curând deveni evident că nimic din toate astea nu se va întâmpla. În primul rând, deși editura – care prosperase în special tipărind manuale industriale și școlare, precum și câteva duzini de reviste tehnice în domenii dintre cele mai variate și mai obscure, cum ar fi creșterea porcilor și cosmetica morților sau extrudarea maselor plastice – tipărea, ca produs secundar, romane și cărți nebeletristice, având deci nevoie de truda unui tânăr estet ca mine, lista autorilor publicați de ea nu era de natură să atragă atenția cuiva preocupat serios de literatură. De exemplu, când am sosit eu acolo, autorii cei mai proeminenți cu care se lăuda erau un amiral de flotă în retragere, de pe vremea celui de-al Doilea Război Mondial, și un fost provocator comunist, ros de molii cât încape, a cărui *mea culpa*, scrisă cu negri, făcea figură bunicică pe lista bestsellerurilor. Nici vorbă nu putea fi de vreun autor de statura lui O’Hara (deși aveam idoli literari mult mai iluștri, O’Hara reprezenta pentru mine tipul de scriitor cu care un tânăr redactor s-ar fi putut îmbăta odată turtă). Pe lângă asta, exista aspectul deprimant al tipului de muncă la care fusesem repartizat. Pe vremea aceea, McGraw-Hill & Company (firma care mă angajase) n-avea nici cea mai mică strălucire literară; furnizase atâta vreme

¹ Zilier plătit ieftin în Orient (engl.).

² Celebru restaurant new-york-ez.

greoaiele ei tratate de tehnologie, încât micuța secție de carte comercială unde trudeam eu, și care aspira la distincția lui Scribner's sau Knopf, era considerată în breaslă un fel de glumă bună. Era, întrucâtva, ca și cum o uriașă organizație de traficanți, ca Montgomery Ward sau Masters, ar fi avut obrazul să înființeze un salon intim în care să vândă blănuri de nurcă și șinșilă, în vreme ce toată breasla știa că-s piei de castor japonez vopsit.

Așadar, în capacitatea mea de cel mai umil salahor din ierarhia firmei, nu numai că mi se refuza lectura oricărui manuscris mai acătării, dar eram silit să-mi sap drumul spre lumină prin munți de literatură beletristică și nebeletristică de cea mai proastă calitate – teancuri de coli Hammermill Bond, pătate de cafea și cu urechi de măgar, a căror înfățișare ponosită, răscolită, proclama pe loc teribila disperare a autorului (sau agentului) și calitatea lui McGraw-Hill de editură la care apelezi doar dacă n-ai încotro. La vârsta mea însă, cu capul plin de cursul de literatură engleză – ceea ce mă făcea la fel de exigent ca și Matthew Arnold în insistența ca pagina scrisă să exprime numai seriozitatea cea mai înaltă și adevărul cel mai pur –, tratam aceste odrasle părăsite ale dorinței singuratice și fragile a o mie de oameni necunoscuți cu ura abstractă, magisterială, a unei maimuțe care-și smulge păduchii din blană. Eram inflexibil, tăios, lipsit de remușcări, insuportabil. Sus, în cubul meu de sticlă de la etajul douăzeci al clădirii McGraw-Hill – un turn verde, impresionant din punct de vedere arhitectonic, dar enervant pentru spirit, de pe West Forty-second Street –, îmi împărțeam în mod egal disprețul, pe care-l putea nutri numai unul care tocmai terminase de citit *Șapte tipuri de ambiguitate*¹, între acele triste revărsări creatoare îngrămădite una peste alta pe masa mea de lucru, toate gemând de speranță și de sintaxă șchioapă. Sarcina mea era să redactez un referat suficient de amănunțit despre fiecare manuscris primit, oricât de proastă ar fi fost cartea. La început, vedeam în asta un mod de a mă amuza și mă bucuram cât se poate de sincer de posibilitatea de a-mi revărsa căinoșenia și resentimentul asupra

¹ Cunoscut studiu de William Empson.

respectivelor manuscrise. După o vreme însă, mediocritatea lor neîntreruptă își pierduse farmecul, iar eu mă săturasem până-n gât de monotonia slujbei, istovit fiind și de fumatul țigară de la țigară, de priveliștea Manhattan-ului înfășurat în smog și de redactarea unor referate nemiloase, ca următorul, salvat intact din vremurile acelea seci și deprimante. Citez cuvânt cu cuvânt, fără a mai șlefui:

Iarba crește înaltă de Edmonia Kraus Biersticker.
Proză beletristică.

Iubire și moarte între dunele de nisip și mlaștinile cu merișor din sudul statului New Jersey. Tânărul protagonist, Willard Strathaway, moștenitorul unei uriașe averi provenite din conservarea afinelor, absolvent recent al Universității Princeton, se îndrăgostește nebunește de Ramona Blaine, fiica lui Ezra Blaine, vechi militant de stânga și liderul unei greve a culegătorilor de afine. Intriga e isteată și complexă, concentrându-se în special asupra unei presupuse conspirații urzite de Brandon Strathaway – tatăl exploator al lui Willard – pentru a se descotorosi de bătrânul Ezra, al cărui cadavru, oribil mutilat, este, într-adevăr, descoperit într-o bună dimineață în măruntaiele unei combine de cules afine. Aceasta duce la un schimb aproape fatal de învinuiri între Willard – descris ca având „o minunată înclinare princetoniană a capului“, pe lângă o „considerabilă grație felină“ – și orfana Ramona, cu „zvelta ei suplețe, abia reușind să ascundă unda bogată de voluptate ce mocnea în ea“. Cu desăvârșire consternat chiar acum când scriu, nu pot spune decât că acesta-i probabil cel mai prost roman caligrafiat cândva de vreo femeie ori bestie. A se respinge cu cea mai mare viteză.

O, ce tânăr deștept și înfumurat mai eram! Cum îmi mai lingeam buzele și chicoteam, eviscerând acești mielușei neajutorați, subdezvoltați, subliterari! Nu-mi era frică nici să le dau din când în când celor de la McGraw-Hill un ghiont în coaste pentru înclinația spre publicarea unor cărți

„amuzante“, bune de aruncat la gunoi, din care se puteau reproduce extrase, în schimbul unui substanțial avans, în reviste ca *Reader's Digest* (se prea poate însă ca renghiurile astea să fi contribuit la prăbușirea mea).

Femeiușca instalatorului de Andrey Wainwright Smilie.
Proză nebeletristică.

Singurul lucru bun în cartea aceasta este titlul, destul de atractiv și vulgar pentru a se potrivi cu politica editorială de la McGraw-Hill. Autoarea e o femeie în carne și oase, căsătorită – cum indică galeș titlul – cu un instalator din suburbiile localității Worcester, Massachusetts. Total lipsite de haz, deși caută să provoace râsul pe fiecare pagină, aceste reverii de analfabet încearcă să româneze o existență probabil cutremurătoare, autoarea punând semnul egalității între vicisitudinile vieții ei domestice și cele din viața unui neurochirurg. Aido-ma unui medic, arată ea, instalatorul e solicitat ziua și noaptea; munca sa, ca și a unui medic, este extrem de complicată și implică posibilitatea contaminării cu microbi; ambii se întorc deseori acasă mirosind destul de urât. Titlurile capitolului demonstrează cel mai bine calitatea umorului, prea slabă pentru a putea fi numit cu justete măcar scatologic: „Rub-a Dub-a Dub, blonda dintr-un tub“, „Scurgerea de nervi“ (*Scurgerea, înțelegeți?*), „Vremuri în șuvoi“, „Studiu în căcăniu“ etc. Manuscrisul era deosebit de lipicios și șifonat la sosire, întrucât fusese mai întâi expedit, după cum ne anunță autoarea, la Harper, Simon & Schuster, Knopf, Random House, Morrow, Hoit, Messner, William Sloane, Rinehart și la încă opt edituri. În aceeași scrisoare, autoarea își mărturisește disperarea în legătură cu acest ms., în jurul căruia se învâрте toată viața ei, și (nu glumesc) adaugă o amenințare voalată de sinucidere. Să mă păzească Dumnezeu de a fi răspunzător de moartea cuiva, dar e absolut imperativ ca această carte să nu apară. *A se respinge! (De ce trebuie să citesc eu rahaturi de-astea?)*

N-aș fi putut face niciodată remarci de felul ultimei, nici aluzii atât de golănești la editura McGraw-Hill, dacă redactorul-șef de secție situat ierarhic deasupra mea, care-mi citea toate referatele, nu mi-ar fi împărtășit dezamăgirea față de patronul nostru și față de tot ce reprezenta acel imperiu vast, dar lipsit de suflet, unde munceam. Omul acesta, un irlandez cu ochii adormiți, inteligent, învins, dar de fapt mereu în toane bune, pe nume Farrell, lucrase ani întregi la unele publicații ale editurii McGraw-Hill, cum ar fi *Foam Rubber Monthly*, *World of Prosthetics*, *Pesticide News*, *American Strip Miner*¹, până când, la vârsta de vreo cincizeci și cinci de ani, a fost scos la păscut pe terenurile mai calme, mai puțin industrial-haotice, ale secției de carte comercială, unde-și petrecea orele de muncă sugând o pipă, citind din Yeats și Gerard Manley Hopkins, răsfoind cu o privire îngăduitoare referatele mele și – bănuiesc – așteptând cu aviditate anii de pensie, pe care intenționa să-i petreacă la Ozone Park. Departe de a-l indigna, zeflemelile mele la adresa celor de la McGraw-Hill îl amuzau de obicei, ca și tonul general al redactării. Farrell devenise cu mult timp în urmă victima apatiei lipsite de ambiție, adormitoare ca un zumzet, la care, ca într-un stup mamut, compania își reducea până la urmă angajații, până și pe cei mai zeloși; știind că existau șanse mai mici decât una la mie să dau peste un manuscris publicabil, își spunea, presupun, că nimeni nu avea nimic de suferit dacă mă distram și eu puțin.

Încă și acum, am o prețuire deosebită pentru unul din referatele mele mai lungi (dacă nu cel mai lung) de atunci, probabil unicul, din câte am scris, care conține ceva asemănător cu compasiunea:

Harald Haarfager, o Saga de Gundar Firkin. Poezie.
Gundar Firkin nu e un pseudonim, ci un nume adevărat. Numele multor scriitori netalentați sună ciudat sau contrafăcut, până când descoperi că sunt, de fapt, reale. Să aibă asta vreo semnificație? Manuscrisul *Harald Haarfager, o Saga* n-a sosit nici prin poștă, nesolicitat,

¹ *Revista lunară a cauciucului spongios, Lumea proteticii, Știri despre pesticide, Mineritul de suprafață american* (engl.).

nici trimis de vreun agent literar, ci mi-a fost înmănat de însuși autorul. Firkin a intrat în anticameră acum circa o săptămână, cărând o cutie în care se afla manuscrisul și două valize. Domnișoara Meyers l-a informat că trebuie să discute cu un redactor. Un tip de vreo șaiszeci de ani, aș spune, oleacă încovoiat de spate, dar voinic, mijlociu de statură; o față brăzdată de riduri, ca a unuia care-și trăiește viața în aer liber, în bătaia vântului, cu sprâncene cărunte, stufoase, o gură blândă și cea mai îmbătrânită, tristă, nostalgică pereche de ochi văzută de mine vreodată. Purta o șapcă de fermier, din piele neagră, din cele cu clape prinse în creștet, care pot fi lăsate peste urechi, și o jachetă groasă, cu guler împletit, de lână. Avea mâini uriașe, cu articulațiile degetelor mari, aspre și roșii. Îi curgea puțin nasul. A declarat că dorește să lase un ms. Părea destul de obosit, iar când l-am întrebat de unde vine, mi-a răspuns că sosise la New York chiar *în ceasul acela*, după o călătorie *cu autobuzul* de trei zile și patru nopți, dintr-un loc numit Turtle Lake¹, North Dakota. Venise doar ca să predea ms-ul?, l-am întrebat, la care el a răspuns: Da.

Pe urmă mi-a oferit, de bunăvoie, informația că McGraw-Hill era prima editură căreia i se adresa. Ceea ce m-a cam mirat, întrucât firma noastră nu constituie decât rareori o primă alegere, chiar și pentru autorii prost informați, de teapa lui Gundar Firkin. Când m-am interesat cum se făcea de ajunsese la această opțiune extraordinară, mi-a răspuns că fusese, de fapt, o chestiune de noroc. Nu avusese intenția s-o pună pe McGraw-Hill prima pe listă. Mi-a spus că atunci când autobuzul lui făcuse un popas de câteva ore la Minneapolis, se repezise până la compania de telefoane, unde aflase că se găseau exemplare din *Paginile Galbene ale Manhattan-ului*. Nedorind să comită un act de vandalism, ca ruperea unei foi, a petrecut cam o oră copiind cu creionul numerele și adresele zecilor de edituri cu sediul în New York City. Plănuise, la început, să

¹ Lacul Broaștei Țestoase (engl.).

înceapă în ordine alfabetică, mi se pare că de la Appleton, și să continue până la sfârșitul listei, la Ziff-Davis. Dar când, chiar în după-amiaza aceea, după călătorie, ieșise din stația de autobuz Port Authority, la numai o stradă depărtare de aici, ridicase ochii și văzuse, profilat pe cer, monolitul de smarald al bătrânului McGraw, cu firma ce te intimidează: McGRAW-HILL. Așa că urcase direct la mine.

Bietul bătrânel părea atât de istovit și buimăcit – mi-a mărturisit mai târziu că nu mai fusese niciodată la est de Minneapolis –, încât, am hotărât că măcar atâta pot face pentru el: să-l duc jos, la autoservire, la o cafea. Cât timp am stat la masă, mi-a depănat povestea vieții lui. Era fiul unor imigranți norvegieni – numele inițial fusese „Firking“, dar g-ul final căzuse, nu se știe cum – și-și petrecuse toată viața cultivând grâu lângă orașelul ăsta, Turtle Lake. Acum două decenii, când avea aproximativ patruzeci de ani, o companie minieră descoperise în subsolul proprietății sale uriașe zăcăminte de cărbune și, deși nu trecuseră la exploatare, negociaseră o concesiune pe termen lung a terenurilor, care rezolva practic orice problemă financiară ce se mai putea ivi pe tot parcursul vieții sale. Era burlac și mult prea înrăit în năravurile lui ca să abandoneze agricultura, dar de-acum încolo se putea bucura de răgazul necesar pentru a se dedica unui proiect îndrăgit dintotdeauna. Putea, adică, să înceapă să scrie un poem epic despre viața unuia dintre strămoșii săi norvegieni, Harald Haarfager, un conte din secolul al XI-lea, sau prinț, sau cam așa ceva. Se înțelege de la sine că inima mi s-a făcut cât un purice și, în aceeași clipă, mi s-a frânt la aflarea acestei vești proaste. Am rămas însă pe loc, cu o mutră prefăcut impasibilă, în timp ce el nu contenea să bată ușor cu palma în cutia ce conținea manuscrisul, spunând: „Da, dom’le. Douăzeci de ani de muncă. Aici e tot. Uite-aici.“

Pe urmă, dispoziția mi s-a schimbat brusc. În ciuda înfățișării lui de țărânoi, era inteligent și *foarte* clar în exprimare. Părea, de asemenea, destul de citit – mai

ales în mitologia nordică –, deși romancierii lui favoriți erau oameni ca Sigrid Undset, Knut Hamsun și tipii ăia din Midwest, Hamlin Garland și Willa Cather, care spun lucrurile pe nume. Cu toate astea, ce-ar fi fost dacă descopeream un fel de geniu neșlefuit? La urma urmei, chiar și un mare poet ca Walt Whitman a dat la debut impresia unui excentric nepriceput care încerca să-și impună pretutindeni scrierile stângace. În orice caz, după o discuție lungă (începusem să-i spun Gundar), m-am declarat dispus să-i citesc opera, deși a trebuit să-l previn că McGraw-Hill nu este cine știe ce „puternică“ în domeniul poeziei – și am urcat cu ascensorul înapoi în biroul meu de la etaj. În momentul acela s-a petrecut un lucru îngrozitor. În timp ce-mi luam rămas-bun, asigurându-l că-i înțeleg nerăbdarea de a primi un răspuns după douăzeci de ani de muncă și că-mi voi da toată silința să-i citesc atent manuscrisul și să-i comunic verdictul peste câteva zile, am observat că se pregătește să plece numai cu una din cele două valize. Când i-am atras atenția, a zâmbit, și-a întors spre mine ochii gravi, nostalgici, chinuiți, de locuitor al hinterlandului, și mi-a spus: „O, credeam că v-ați dat seama – în cealaltă valiză se află restul sagăi mele.“

Sunt cât se poate de serios: trebuie să fie cea mai lungă operă literară așternută vreodată pe hârtie de o mână omenească. Am cărat-o până la oficiul poștal și l-am rugat pe băiatul de acolo s-o cântărească: aproape 16 kilograme, șapte cutii de coli Hammermill Bond, a câte 2,285 kilograme fiecare, în total 3 850 de pagini dactilografiate. Saga însăși e scrisă într-un soi de engleză – ai crede că a compus-o Dryden, cu intenția de a-și bate joc de Spencer, parodiindu-l –, dacă n-ai cunoaște îngrozitorul adevăr: toate zilele și nopțile câte intră în douăzeci de ani, în friguroasa stepă a Dakotei, visase la antica Norvegie, scârțâind pe hârtie, în timp ce afară urla vântul dinspre Saskatchewan, culcând grâul la pământ:

*„O tu, căpetenie, HARALD cumplită durere trăiești!
Au unde-s cununile-mpletite de ea pentru tine?!“*